

Ліна Костенко. Збірка «Бузиновий цар»

Галина Аношкіна,

вчитель української мови та літератури

Новоукраїнської ЗОШ І–ІІІ ст. №3

Кіровоградська обл.

Мета: ознайомити учнів із пейзажною лірикою Ліни Костенко; розкрити дивовижний світ художнього слова поетеси; розвивати навички аналізу ліричних творів; поглибити знання про художні засоби; виховувати інтерес до поетичного мистецтва, бережливе ставлення до довкілля; допомогти учням усвідомити нерозривність зв'язку людини з природою; виховувати екологічну свідомість.

Обладнання: портрет Ліни Костенко, виставка творів; ілюстрації до віршів; мультимедійна презентація «Царство Флори у поезіях Ліни Костенко»; аудіозаписи: П.Чайковський «Вальс квітів», Ф. Шопен «Ноктюрн».

Епіграф: Мене ізмалку люблять всі дерева,
і розуміє бузиновий Пан,
Чому верба, від крапель кришталева,
Мені сказала: «Здрастуй!» крізь туман.
Чому ліси чекають мене знову,
На щит піднявши сонце і зорю.
Я їх люблю. Я знаю їхню мову.
Я з ними теж мовчанням говорю.

Ліна Костенко

Хід уроку

I. Організаційний момент

Прийом «Подаруй усмішку»

Подаруйте усмішку собі,

Один одному, мені.

Я дарую усмішку і вам,

Радість допоможе у роботі нам.

II. Мотивація навчальної діяльності

1. Інтерактивна вправа «Асоціативний куц»

– Які асоціації викликає у вас словосполучення «рідний край»?

2. Створення емоційного настрою

Ми зібрались в добу веселкову

Привітати цей день – сонцегарний.

Голосних ручаїв дзвінку мову,

Трав замріяних тиху розмову,

Наш рідний калиновий край.

Учитель. Дорогі діти! Сьогоднішній урок незвичайний, оповитий казковістю і чарівністю. До нас у гості завітає цариця Флора.

(Звучить симфонія П.Чайковського «Вальс квітів».
Заходить Флора.)

Флора.

Доброго ранку, чисті джерела!

Доброго ранку, щедрі поля!

Доброго ранку, любії діти!

Доброго ранку, рідна земля!

Я – Флора – давня богиня,

Зелен-роду берегиня,

І вродлива, й сановита,

Вся квітками оповита.

Розсіваю їх усюди,

Аби радість мали люди.

Бо ж дерева, трави, квіти –

То мої рідненькі діти.

Ви чули ж бо, як липа шелестить,

Як розмовляють трави, віти?

Який чудовий день стоїть!

Тож спробуймо усе збагнути й зрозуміти.

Учитель. Увійти в царство Флори нам допоможе творчість Ліни Костенко, зокрема її вірші зі збірки «Бузиновий цар». Ці поезії переконують нас, що природа – це невмируща краса, яку потрібно розуміти, любити, оберігати.

III. Повідомлення теми і мети уроку

Як ви вже зрозуміли, наш урок присвячений цариці поезії в Україні – Ліні Костенко. Ми перегорнемо деякі сторінки життя поетеси, поглибимо навички аналізу ліричних творів.

У кожного з вас кленовий листочок. Він підкаже, чого ви очікуєте від уроку.

Інтерактивна вправа «Очікування»

IV. Сприйняття і засвоєння навчального матеріалу

Представлення груп:

«Біографи», «Літературознавці», «Творча група», «Екологи».

Ліна Костенко – сучасна українська поетеса. Її поезія особлива.

«Біографи» (виступ орієнтовний)

На Київщині, у стародавньому містечку Ржищеві, 19 березня 1930 р. в сім'ї учителів народилася донька Ліна.

Коли дівчинці виповнилося 6 років, родина переїхала до Києва. Дитинство Ліни Костенко припало на роки Другої світової війни, а тому дівчині довелося зазнати багато горя: голод, розлуку з рідною домівкою, втрату батька.

Після закінчення середньої школи Ліна Василівна навчалася в Київському педагогічному інституті, згодом полишила його і 1951 року вступила до Московського літературного інституту, який закінчила в 1956 році з відзнакою.

Поезією захопилася рано і почала писати вірші ще в дитинстві. 1957 року виходить друком її перша книжка «Промені землі». У 1958 – збірка «Вітрила», 1961 р. – «Мандрівка серця».

Пише Ліна Костенко і для дітей. У 1987 р. вийшла збірка «Бузиновий цар». Її герої – незрадливі, довірливі діти-сонця, що справедливими очима відкривають для себе великий світ, сповнений краси і таїни, радіють кожній щасливій миті свого життя. Однак усі вони різні, бо кожна людина, навіть якщо вона ще й маленька, – то неповторна особистість. І шлях кожної людини – то шлях самоствердження.

«Мозковий штурм»

Лірика як рід літератури. Основні характеристики:

відтворення людських емоцій, переживань, думок;
ліричний герой;
безсюжетність.

Пейзаж (від франц. місцевість, країна) – це зображення в художньому творі картин навколишнього світу. Пейзажі у творі можуть бути тлом, на якому розгортаються події, вони здатні допомогти нам виразніше уявити, коли і де відбуваються події у творі, в яких умовах живуть герої, глибше зрозуміти їхній внутрішній стан. Окрім того, літературний пейзаж відтворює рухи, відчуття, звуки. Як художники пензлем і фарбами, так і письменники словами та образами малюють літературні пейзажі, що прикрашають і опоетизовують художні твори.

Функції пейзажу:

вказує на час і місце дії;
є засобом створення місцевого колориту;
є гармонійним або контрастним тлом для картин людського життя;
створює настрій у читачів, увиразнює їхні міркування;
виявляє важливі риси характеру персонажа;
проводиться паралель до душевного стану героя;
має приховані асоціації (пейзажі-символи);
використовується в розвитку зовнішніх подій;
посилює ліричне звучання твору, підкреслює драматизм подій тощо.

Пейзажна лірика – зображення природи, настрою ліричного героя, викликаного її спогляданням, філософськими та медитативними міркуваннями з приводу художнього осмислення світу; характерним є принцип паралелізму, що будується на контрастному зіставленні або гармонійній єдності внутрішнього світу людини з природою.

«Літературознавці»

До збірки «Бузиновий цар» (1987 р.) увійшли твори, написані для дітей. Ці поезії ніби передають розмову з Матір'ю-природою. Вірші наповнені ніжністю, любов'ю до всього, що є у царстві Флори. Знайомлячись із неперевершеними зразками пейзажної лірики, ми зможемо потрапити у дрімучі зарості лопухів і кропиви, помилуватися бузком і розкішною бузиною. Побуваємо на гостинах у Бузинового царя, у якого є піддані – квіти і комашине військо.

Виразне читання поезії «Бузиновий цар».

Аналіз твору:

Чи можна прочитати цей вірш за ролями?

Яким уявляється Бузиновий цар? Він добрий чи злий?

Складіть словесний малюнок образу. «Словесне малювання» (візуалізація та деталізація зображеного)

Які художні засоби використовує Ліна Костенко для створення образу Бузинового царя?

(Метафора – троп, у якому ознаки одного явища переносяться на інше за подібністю між ними.

Уособлення – різновид метафори; перенесення властивостей живих істот на предмети, явища природи або абстрактні поняття, оживлення їх.)

Учитель. Бузиновий цар приємно вражений і задоволений відповідями, а тому запрошує далі у мандрівку царством Флори.

Як відомо, осінь – улюблена пора року Ліни Костенко

Виразне читання вірша «Красива осінь вишиває клени»

Робота зі змістом поезії:

Які почуття викликають у вас перші рядки вірша?

Які художні засоби допомагають розкрити зміст твору?

Доберіть синонім до слова просить (благає), красива (чудова, золота, надзвичайна), вишиває (мережить, оздоблює, прикрашає).

Поясніть лексичне значення слова втіха (робота зі словником).

(Втіха – те, що приносить заспокоєння, полегшення в горі, печалі. Синоніми: розрада, відрада.)

Якими кольорами можна передати зміст твору?

Прийом «Словесне малювання»

«Літературознавці»

У цьому вірші осінні мотиви створюють піднесений і водночас сумний настрій. Проте, безперечно, поезія викликає бажання ще більше любити природу, все живе, адже

Природа нам – як рідний дім,

Вона усім – як мати.

Щоб лад завжди був в домі тім,

Про це нам треба знати.

Не рви, не знищи, не зруйнуй –

Це заповідь для тебе.

Красу планети не зіпсуй –

Вона одна під небом.

Учитель. Чи згодні ви з думкою, що природа засинає восени?

Так, особливо листяні ліси завмирають на зиму, щоб навесні знову здивувати і зачарувати своєю красою, бо «ліс – живий».

Виразне читання поезії Ліни Костенко «Цей ліс живий»

Актуалізація суб'єктного досвіду:

Яка картина постала перед вами?

Який настрій твору?

Назвіть художні засоби, майстерно застосовані у вірші.

Сформулюйте основну думку вірша. Зачитайте рядки, у яких вона звучить.

Якими кольорами можна передати почуття, що викликає поезія?

Створення «кольористичного портрета» твору.

«Творча група»

Ліси називають легенями нашої планети. Ліси – не тільки краса, а ще й оселя для багатьох мешканців Природи-матінки. Учні нашої школи також переймаються проблемами охорони довкілля, зокрема, **Діана Рудь** присвятила свої вірші природі.

Симфонія любові і краси

Я на гостинах в лісі –
Чарівній і манливій стороні,
Де і травинка, куцик і ялинка
Шепочуть дивну казочку мені.
Он жайворонок в небі в'ється,
Виводить пісню сонячну весні.
Усе навкруг радіє і сміється.
І на душі так весело мені.
Краса весною в лісі оживає,
Співає сойка, жайвір десь дзвенить,
Прокинувся струмок і сили набирає.
Хіба ж це можна, люди, не любити?!

Справжнє диво

Прокинулося сонце й промінням освітло
Усе навколо: широкі луки, зелен сад і диво-ліс.
Пора чарівна у природи вже настала –
Буяння трав, духмяних квітів і струнких беріз.
Прадавній ліс розплющив добрі очі,
Спостерігає, хто за чим прийшов.
Приємну посмішку дарує всім охоче,
Лише б до нього ти ішов з добром.
А ген у верхівітті ясена, у чистім небі,
Курличуть ніжно пісню журавлі:
– Одвічну мудрість лісу берегти вам, люди, треба,
Щоб радісно жилось усім на цій землі.

«Екологи» (висвітлюють проблеми екології рідного краю, збереження лісів)

Бережіть природу

Бережіть природу! Ми просим, друзі, вас,
Щоб співало птаство весело у нас,
Щоб шуміли вічно діброви і ліси.
Не руйнуйте, люди, Божої краси.
У гаю березовім чути солов'я,
Так співає радісно вся моя земля.
І калина, й м'ята, й барвінку синій цвіт –
О! який красивий навколо дивний світ.
Хай співають весело птахи у лісах,
Хай бувають квіти в парках і дворах,
Збережем нащадкам наш квітучий край,
Цей чудовий, справжній, вічний світлий рай.

(Н.І.Смаль)

V. Підсумок уроку

Яка основна думка збірки «Бузиновий цар»?
Прочитайте епіграф до уроку і скажіть, чи відображає він головну думку збірки?

Учитель. Сучасний літературознавець Г.Клочек писав: «Кожне спілкування з творчістю Ліни Костенко – це завжди важливий урок, на якому навчаєшся речам простим і мудрим...»

А що ви з сьогоднішнього уроку візьмете в життя?

Рефлексія. «Незакінчене речення»

«Для мене сьогодні важливим було...»
«Сьогодні я навчився...»

Учитель.

Чи справдилися ваші очікування?
«Кольорова феєрія»

Чи задоволені ви своєю роботою?

– зелений – так,
– фіолетовий – не зовсім,
– червоний – ні.

Флора. Дорогі діти! Я вдячна вам за розуміння важливої істини: все живе на землі потрібно оберігати і примножувати. За будь-яких часів і обставин людське серце з радістю вбирає в себе красу навколишнього світу, адже природа віками стверджує свою найголовнішу мудрість: ніщо у світі не переважає ціни життя. Людина жадібно припадає до щедрого джерела краси природи, напуває любов'ю душу і виливає ту любов у працю на рідній землі.

– Любіть природу рідну, завжди милуйтеся нею:

Ранковими світанками, вечірньою зорею.

– Любіть дерева голі, любіть дерева в шатах.

Вони, ніби колиска, неначе рідна хата.

– Не спричиняйте болю, не рвіть природні коси,

А щоб росли густії, споліскуйте у росах.

– Із трепетом великим приходьте до природи,

Вслухайтеся в гармонію, в її чарівні оди.

– Все на землі, все треба берегти:

І птаха, й звіра, і оту травинку.

Не чванься тим, що цар природи ти,

Бо врешті ти – лише її частинка.

Так, частка – невеличка і залежна –

Цю істину сприймай беззастережно.

Якщо береш, то треба віддавати,

Коли на цій Землі ти хочеш проживати.

VI. Оцінювання. Аргументація оцінок

VII. Домашнє завдання

Написати есе «Чим збагатило мене знайомство з поезією Ліни Костенко?»

Створити «кольоровий портрет» збірки «Бузиновий цар» або дібрати музичний супровід.

Вивчити улюблену поезію напам'ять (за бажанням).

Шановні дописувачі нашого часопису!

Просимо дотримуватися вимог до оформлення статей (див. ж. «УЛЗШ» №2 – 2014, обкл. 3). Нагадуємо, що приймаються до друку статті обсягом 10–12 сторінок, які не були опубліковані раніше, не подані до інших видань і не розміщені в інтернеті.